

3 Lys og skygge

Egetlys, defineret/specifik lyskilde, reflekteret lys/ambient light, reflekslys

I den "virkelige verden" er vi omgivet af lys af flere arter:

Der er lyskilderne, de "selvlysende" genstande som solen, stearinlysens flamme, lampen eller kaminilden (egetlys).

Der er det reflekterede lys når sollyset rammer den hvidkalkede væg og bliver sendt tilbage fra væggen

Der er det mere diffuse lys fra flader der ikke får direkte lys fra en specifik kilde men fra omgivelserne: Vi får sollyset indirekte gennem skyerne eller andre legemer/medier. Det er det grumsede "dagslys".

Endelig bør man nævne reflekslys, her forstået som den belysning man kan se fra omgivelserne på en "beskygget" flade. (cf Bjørn Laursen, side 90 ff.)

Billeder (fotografier, malerier)bruger reflekteret lys til at skabe illusion af de forskellige former for lys. Lyseffekten opstår ved farvekontraster mellem lyse og mørke farver. Arbejder man med blyant kan man kun tegne skygge - lyset kan kun skabes ud fra de hvide felter som blyanten lader stå tilbage (ref Bjørn Laursen)

I de elektroniske medier er det omvendt, her skabes illusionen af de forskellige former for lys og skygge ud fra egetlys.

Egenskygge og slagskygge

Den del af en genstand der ikke er belyst, har egenskygge. Den skygge som vi kaster på jorden eller op ad en væg, kaldes slagskygge. Begge typer skygge spiller en afgørende rolle for billedets dannelse af rum. Det er egenskyggen der giver et element på billedfladen dets volumen så feltet ikke fremstår som blot en flade. Det er slagskyggen der viser os om en genstand rører jorden eller en anden genstand eller om den svæver.

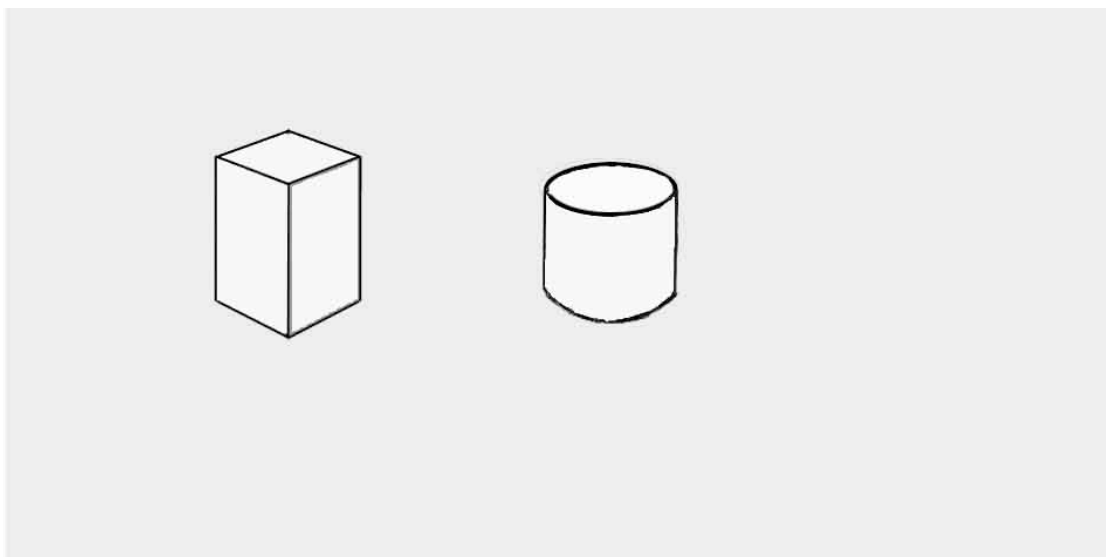

Fig. 1: Intet lys

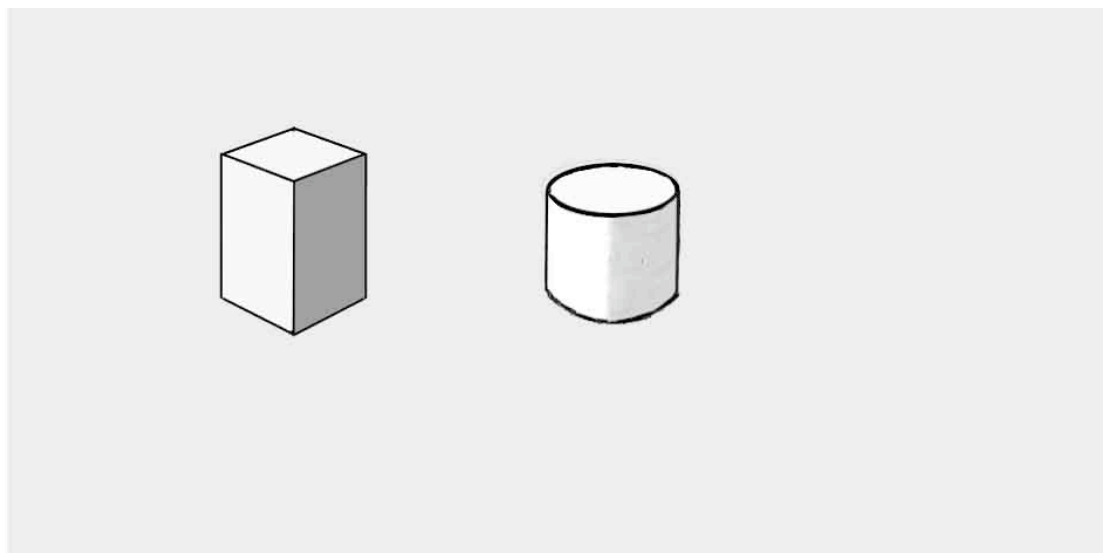

Fig. 2. Egenskygge

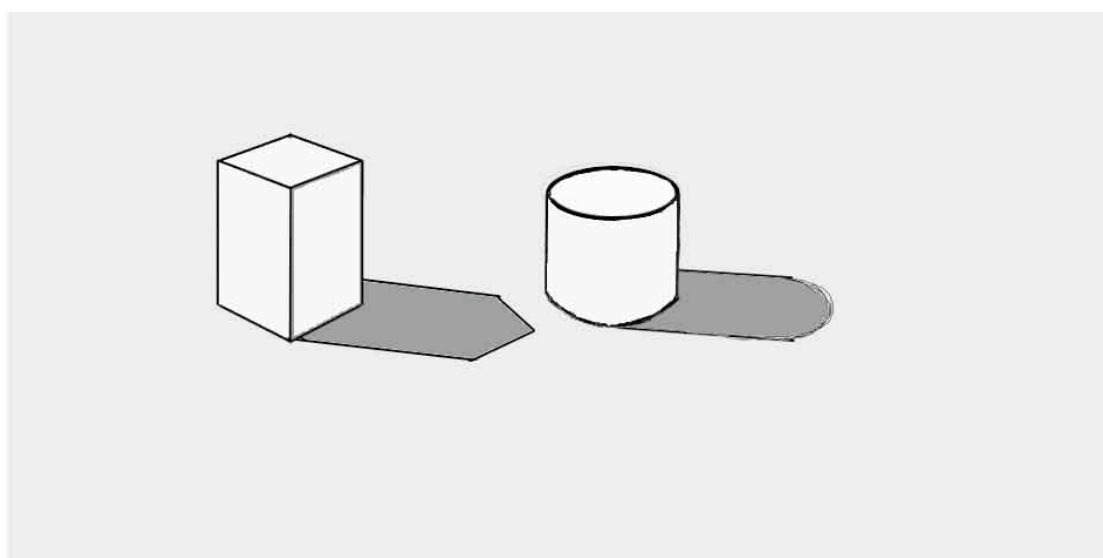

Fig. 3: Slagskygge

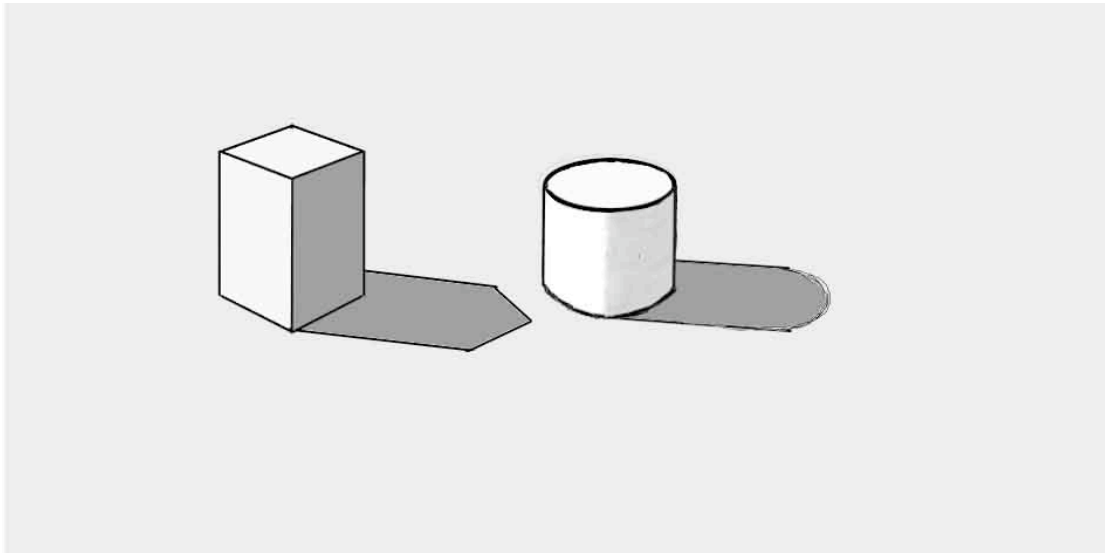

Fig. 4: Egenskygge og slagskygge

Lys og skygge: kontrastens styrke

Jo større kontrasten er mellem de lyse farver og de mørke farver der skal illudere lys og skygge, jo kraftigere er billedets illusion af lys

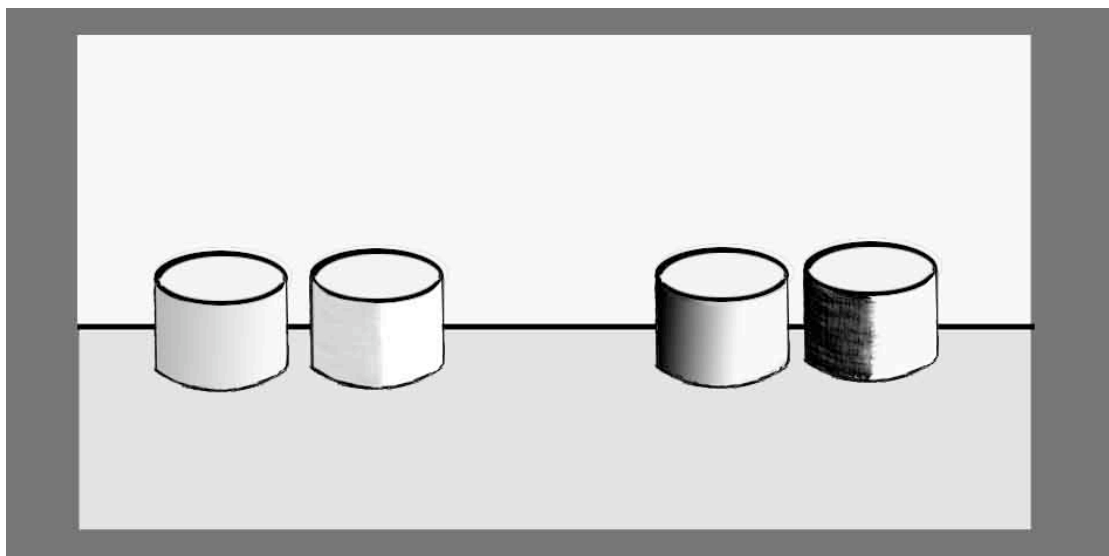

Fig 5, Svag kontrast og stærk kontrast

Lys og skygge: skarp eller blød overgang

Overgangen mellem lys og skygge kan være skarp eller blød. Det giver en mere naturalistisk effekt hvis overgangen ikke er knivskarp. Om overgangen er skarp eller blød kan skyldes ønske om naturalistisk fremstilling i nogle tilfælde, men oftest er de meget skarpe overgange begrundet i stilistiske ønsker. Tegneserien Corto Maltese har meget skarpe overgange, så skarpe at lyset nærmest opløses.

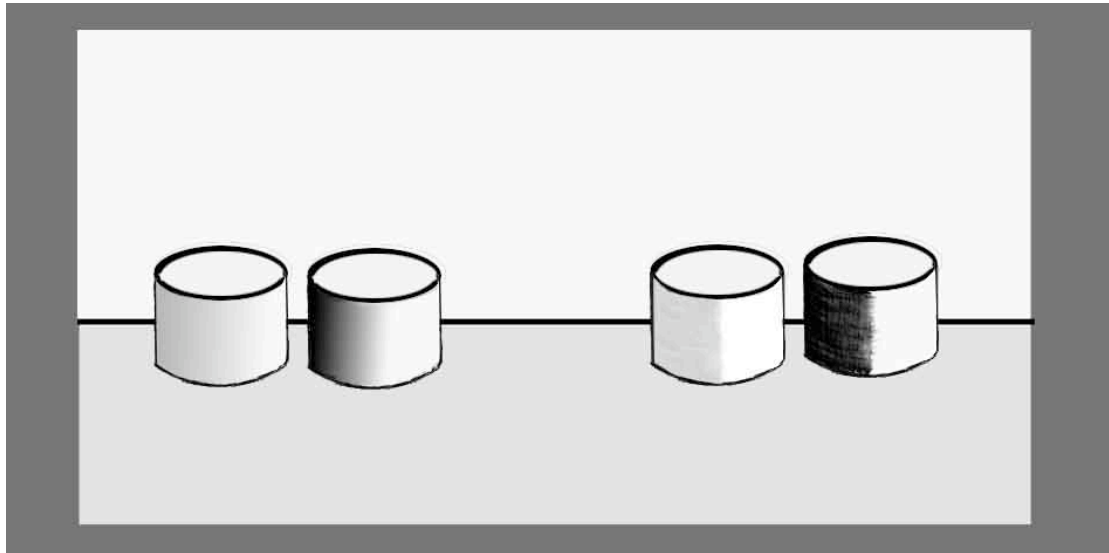

Fig. 6: Blød overgang og skarp overgang i egenskyggen

Skarpheden i slagskyggens kontur veksler meget: Ved diffus lyskilde er konturen uskarp, ved stor afstand mellem slagskyggen og den genstand der kaster skyggen lige så. Kun ved skarpt lys og kort afstand mellem genstand og skygge er skyggen skarp.

Lys-skyggeeffekt og naturalisme

På mange billeder vil man opdage at skyggen ikke er naturalistisk - og alligevel er der en klar lys-skygge effekt. Det eneste der er brug for er en eller anden form for mørk plet, der illuderer slagskygge:

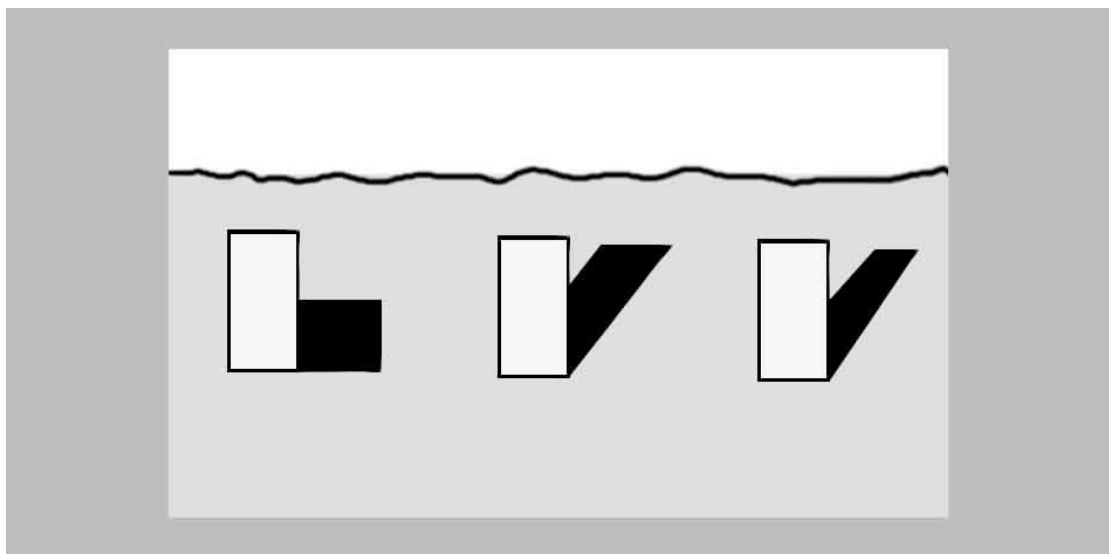

Fig 7: Slagskygger - efter Arnheim.

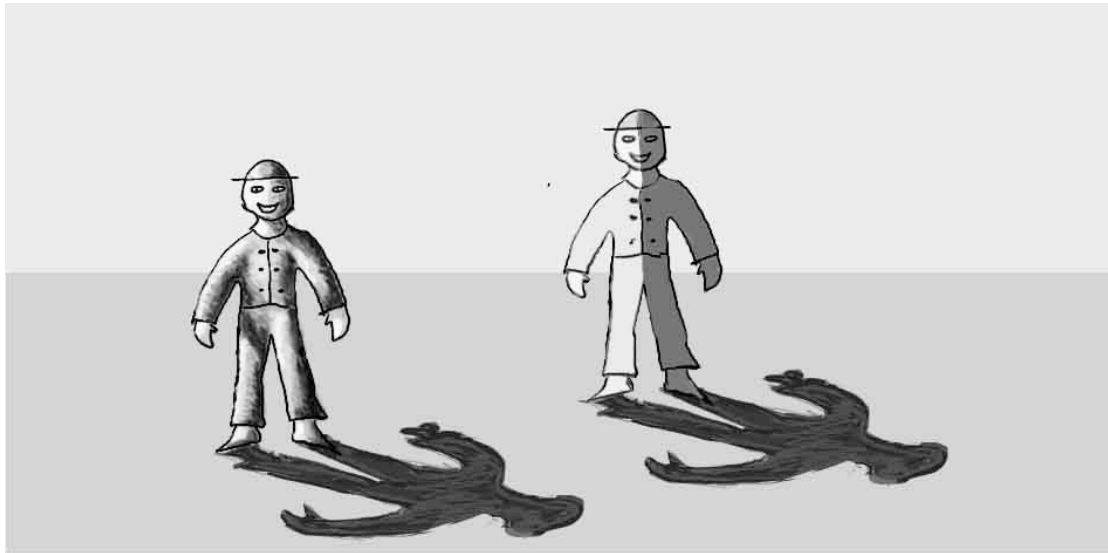

Fig 8: Egenskygge og slagskygge – naturalistisk og stærkt unnaturalistisk

Løber man film, tegneserier og computerspil igennem vil man opdage at skyggens art bliver brugt som stemningskaber og som fortælleelement

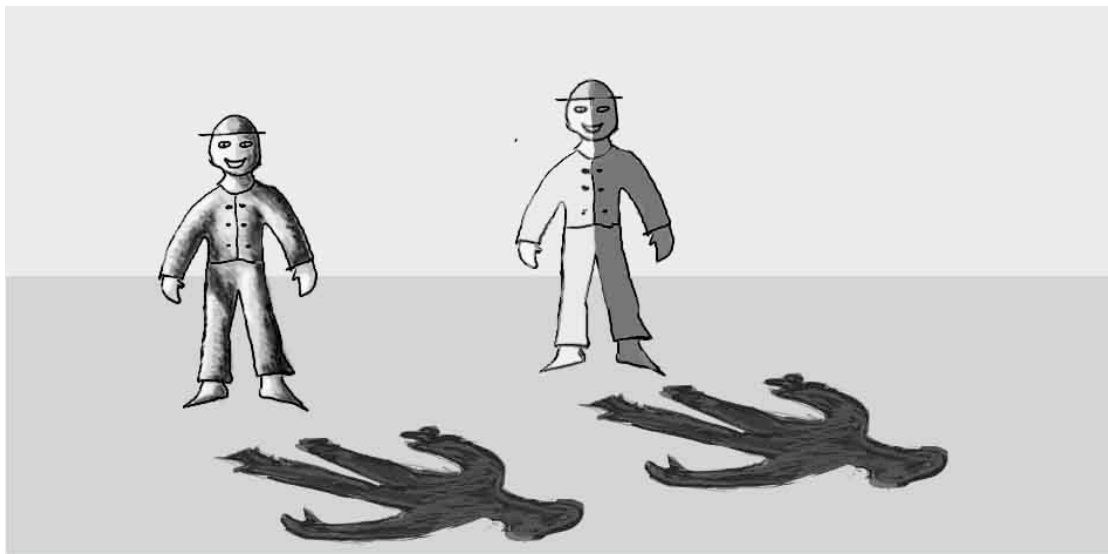

Fig 9. Skygge og rum

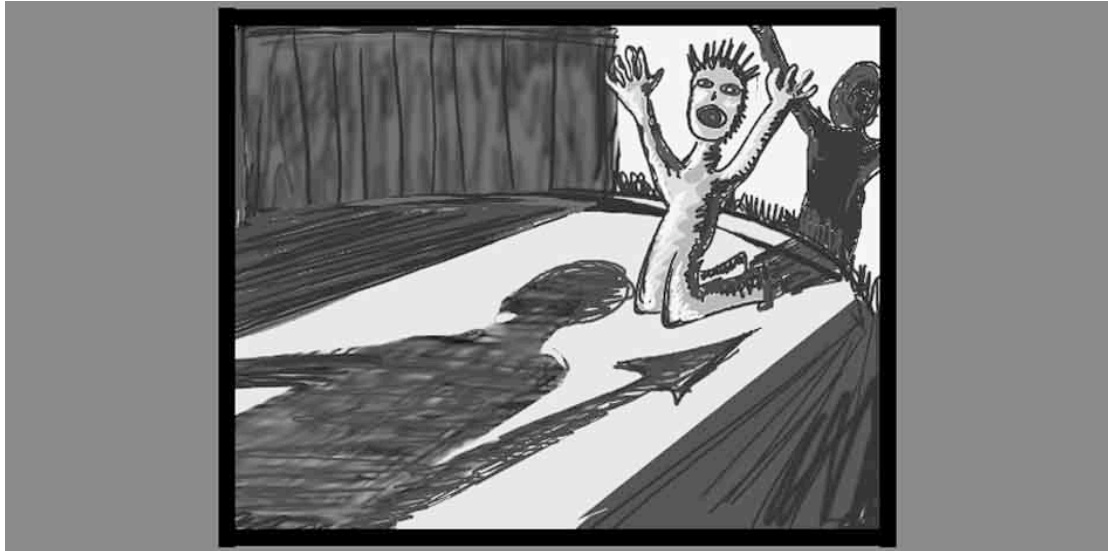

Fig. 10: Skyggen som fortællende element

Det belyste felt

Det belyste felts omfang spiller en væsentlig rolle i billedet: Er der tale om et snævert belyst felt eller om et bredt belyst felt? Oftest vil et snævert belyst felt have en specifik lyskilde, men et bredt belyst felt (eks. hele billedfladen) kan være klart belyst af solen, men lige så og ofte kun er belyst af et reflekteret (dags)lys. Belysningsfeltets størrelse er et væsentligt element i al billeddannelse.

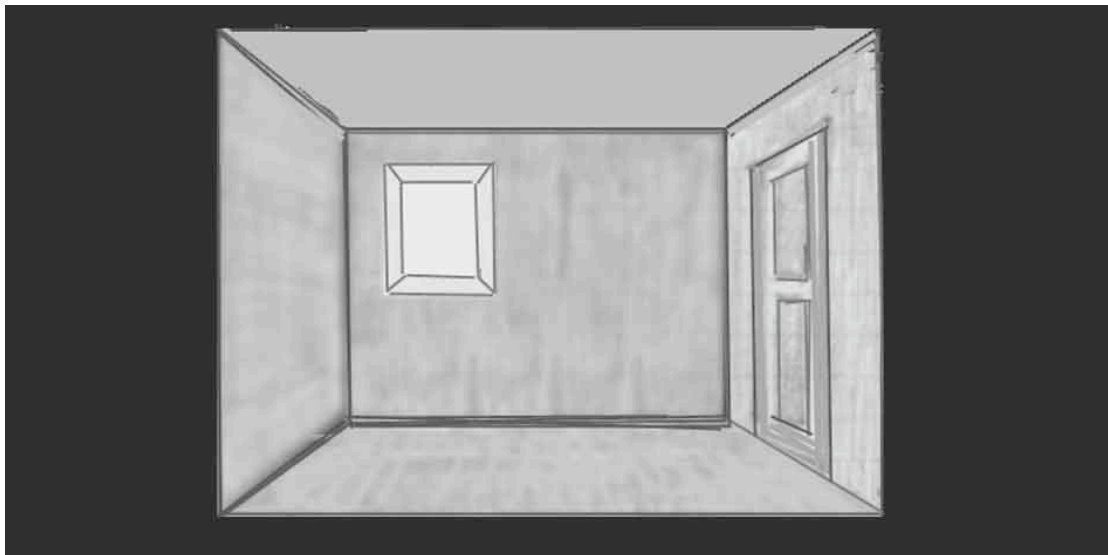

Fig. 11: Rum med diffust dagslys

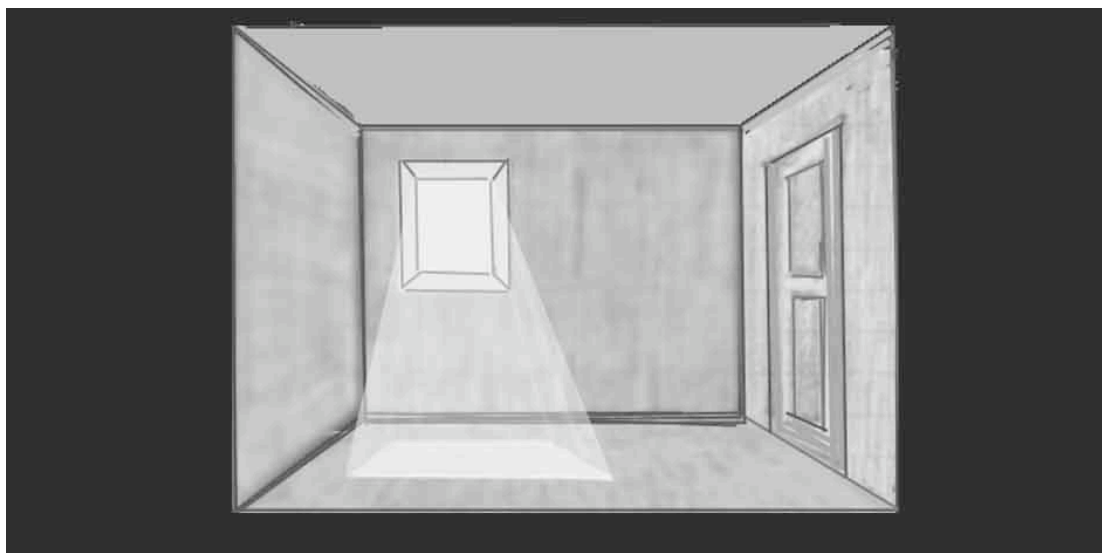

Fig. 12: Lyst rum med et enkelt belyst felt

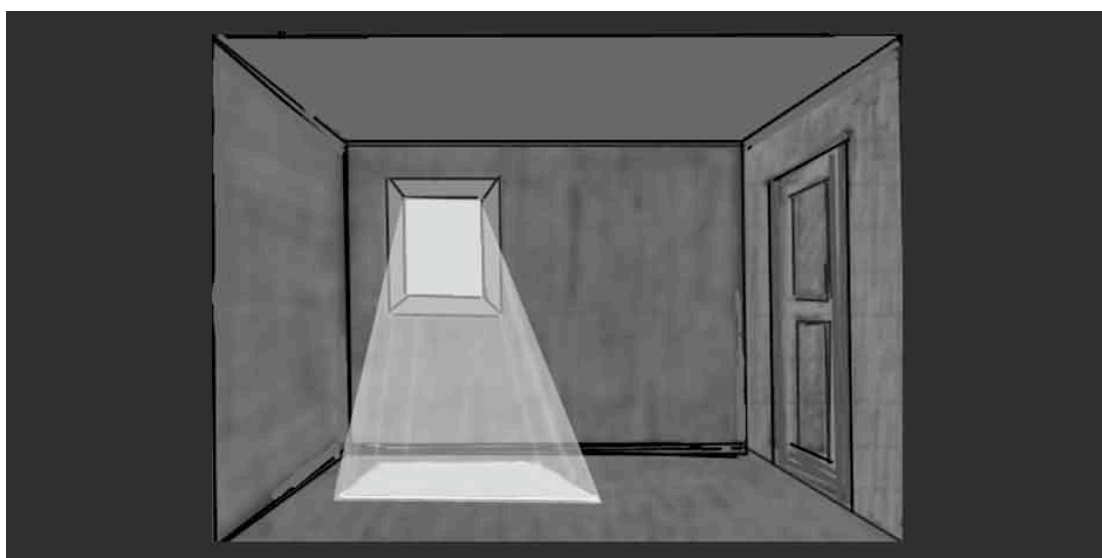

Fig. 13: Mørkt rum med et enkelt stærkt belyst felt

Fig. 14: Landskab i sollys

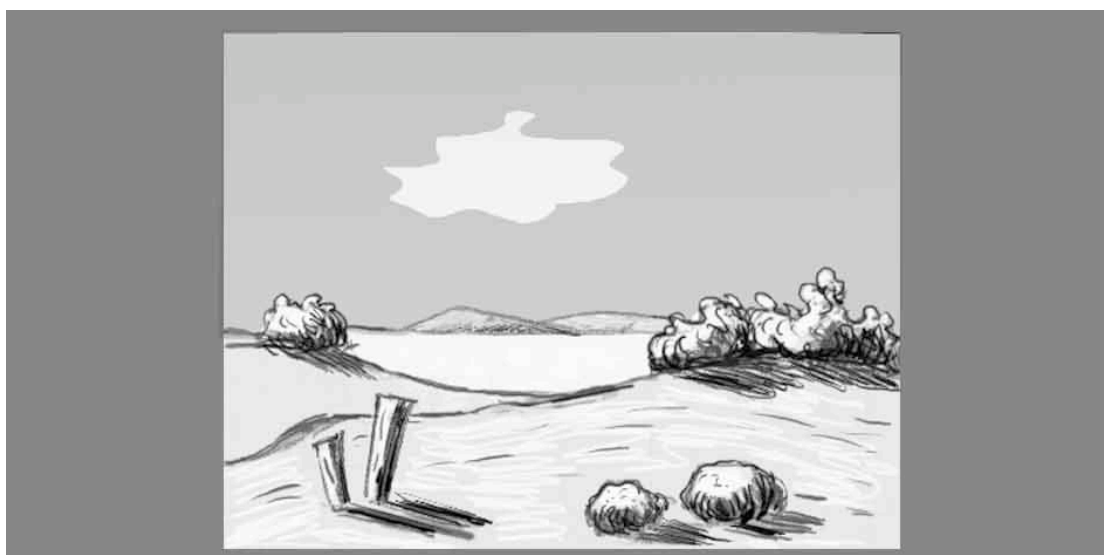

Fig. 15: Optrækkende mørke

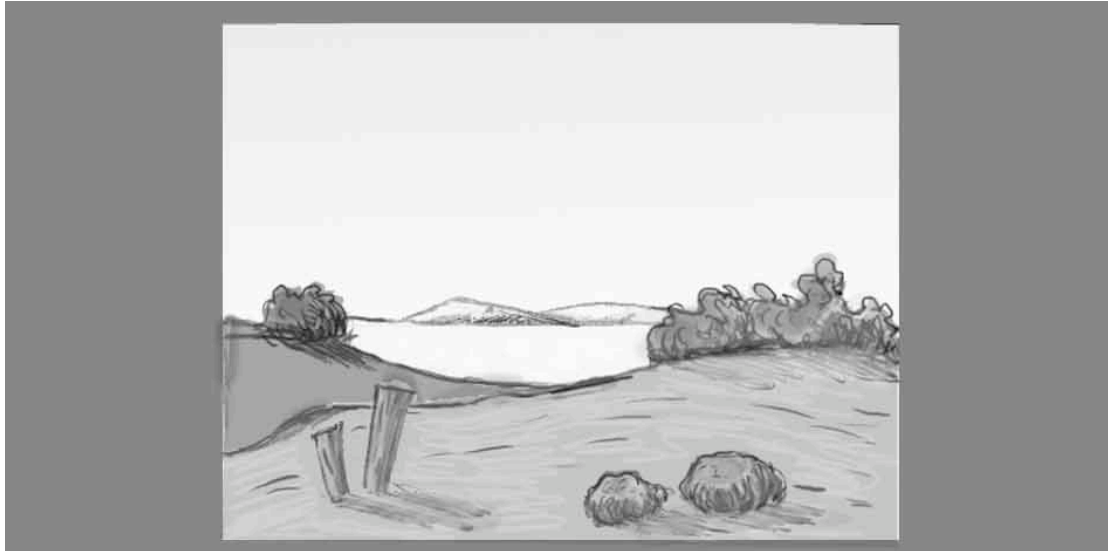

Fig. 16: Mørk forgrund.

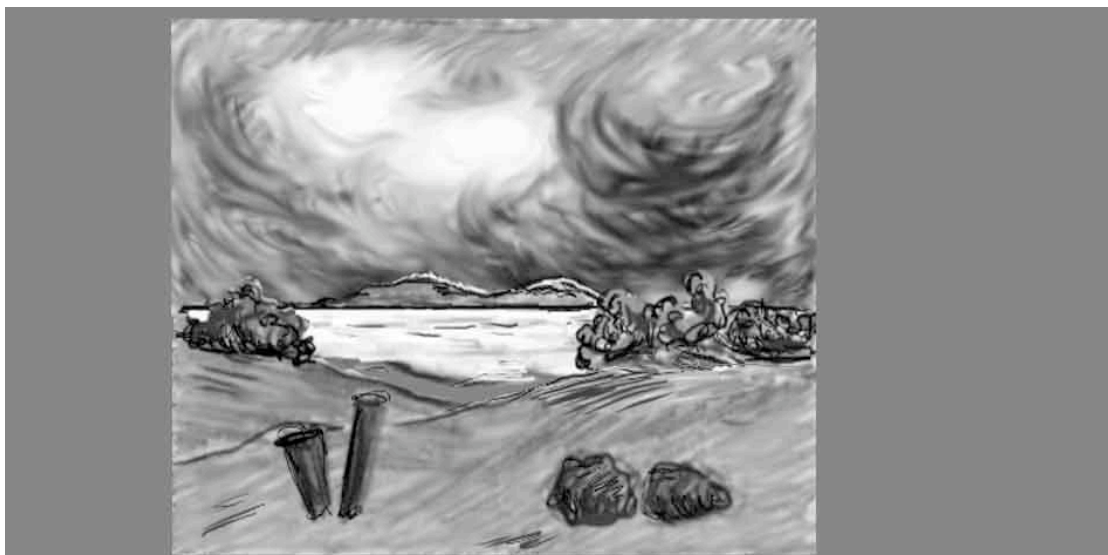

Fig. 17: Landskab med mørk torden

Clair obscur

Ved *clair obscur* forstås forstås en belysning med stærk lys - skygge kontrast og forholdsvis skarp lys - skygge overgang. Normalt er der en central lyskilde og lyset stråler i en bestemt retning. Baggrunden i billedet har ringe belysning og henligger normalt i mørke. Det belyste flader er ofte forholdsvis små. De fleste af malerne i perioden 1575 - 1850 der var *clair-obscur* maleriets (og *clair-obscur* grafikkens) store periode havde ofte flere sekundære lyskilder. Selvom *clair obscur* kan virke overdrevent og indimellem unaturalistisk, er det ikke desto mindre ret udbredt indenfor pressefotoer ikke naturalisme.

Illustration 18: Clair obscur meget frit efter Goya

